

Jan Řezáč, Evropský kontext k ztvárnění figury v českém malířství druhé třetiny 19. století. Ideové a formální zázemí tvorby Josefa Mánesa

Předložená práce si klade za cíl sledovat proměnu v pojetí české malířské figury od třicátých do šedesátých let 19. století a ukázat zázemí tvorby Josefa Mánesa. Záběr práce chce být ještě širší a autor soudí, že „*synteticky stanovuje základní metodologické postupy k problematice středoevropského figurálního malířství kolem roku 1850*“. Součástí této syntézy má být výzkum mnichovských, drážďanských, vídeňských i düsseldorfských vlivů, které ovlivnily Mánesovy postupy.

Téma, obsáhlá literatura i kapitoly I–XI dosvědčují rozsáhlé přípravy, které autor předložené dizertace podnikl. Zabýval se pojmem figury, jejím významem pro jednotlivé druhy malířství jako je historická malba, žánr, krajina, portrét. Vymezil si základní ideová východiska osvícenství, jehož přístup k uměleckému zpodobnění figury vycházel z přírodovědného zkoumání i sociálního ideálu tohoto období. Věnuje se uměleckým předlohám i fyziologickým traktátům a zamýšlí se nad francouzskou literaturou a kritikou i anglickým románem. Na straně 142 z celkových 191 stran textu se objeví poprvé téma české figury jako opory ve výuce malíře Františka Tkadlíka, ředitele pražské Akademie. Tato kapitola by měla obsahovat obdobně široký výčet zdrojů figurálnosti, jaký autor uvádí v první části dizertace na základě použité literatury. Ale důkladná analýza jednotlivých problémů chybí. Tato kapitola je dlouhá 30 řádků a není vůbec jasné, v jaké situaci autor vnímá pozici české malby třicátých let 19. století. Neuvádí jediné Tkadlíkovo dílo, ani nedokázal vysvětlit jeho figurální pojetí. Právě tady však chtěl hledat základ k pozdějším úvahám o figuře u Josefa Mánesa. Podobný rozsah má další klíčová pasáž předložené dizertace nazvaná České figurální malířství druhé třetiny 19. století a hledané exotismy. Jejím smyslem však není, jak naznačuje název hledání exotismů, ale ustalování určitého národního typu, kterému by kritika nebo malíři přisoudili atribut typické české figury. K této problematice se v celé kapitole vztahují tři věty s tímto obsahem: čeští umělci tvořili obraz nezvyklé fyziognomie především na základě cest do Itálie, kde se vedle římského prostředí uplatňovala recepce benátské kultury v díle Josefa Navrátila (s. 146).

Předložený text je vším, jen ne dizertační prací na téma české malířské figury. Přitom Jan Řezáč má předpoklady ji napsat, ale musí se rozhodnout, co vlastně bude argumentačně sledovat. Analýza pojetí figury v díle Josefa Mánesa vychází z teze, že národní ideál Mánesových figur se tvořil z recepce manýristické, michelangelovské figury. Její síla byla přesvědčivější než vrcholně renesanční postava Raffaela. Jak potom máme rozumět autorovu tvrzení o individuálním výběru modelů na českém, moravském, slovenském a polském venkově, které Mánes stylizoval a přetvářel do harmonické podoby v cyklu Orloj (s. 185). Právě tyto figury ale vycházejí z klasického renesančního figurálního kánonu. Už jen srozumitelné, nedvojznačné vypracování této teze by se stalo nepochybně přínosem pro české bádání. Rozsáhlá literatura, na kterou se autor odvolává, sama o sobě problém české figurální malby nevyřeší.

Poslední příklad sporné autorovy metody ukazuje bibliografie na stranách 239–241. Na uvedeném místě je vyjmenováno 18 titulů textů, které autor připravuje k tisku. Žádný z nich, ani ty, které se bezprostředně týkají problematiky Josefa Mánesa, nedotáhl autor do podoby přijatelné pro časopisecké publikování. Přitom právě témata z těchto „rukopisů“ – Mánesova recepce mnichovského uměleckého prostředí kolem

roku 1850, objasnění práce s alegorickou figurou nebo analýzu obrazů Josefina i Petrarka a Laura – v předložené dizertaci postrádám. V bibliografii překvapivě chybí edice Mánesových dopisů, o níž by Jan Řezáč mohl opřít nedoložené tvrzení, že umělec pracoval s fotografickými předlohami. Vůbec nejsou uvedeny práce Romana Praha, a to ani ty, které pokročily v analýze pojetí figury dál, než předložená dizertace např. Prahaova analýza motivu erotické ženské figury v Rukopisu královédvorském.

Cílem doktorandského studia je osvojit si nejen samostatnost ve vědecké práci, ale také její etiku. Ta má doktoranda naučit vyrovnat se věcně s pracemi, s jejichž obsahem chce polemizovat a jejichž význam se rozhodl marginalizovat. To se bohužel Janu Řezáčovi nepodařilo – nedokáže vysvětlit ani Mánesovu figuru ani její zázemí. Dokud nebude práce standardně opatřena údajem o školiteli a dopracovaná část o Josefu Mánesovi v rozsahu přiměřeném dizertační práci, nesplnil doktorand cíl svého školení. Tuto práci nedoporučuji k obhajobě.

PhDr. Taťána Petrasová, CSc.

v Praze, 27. 3. 2015